

Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

---

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

1, 5, 2, 4, 6, 3.

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Prehistorie en oudheid

2 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het debat over de vraag of natuurverschijnselen te verklaren zijn vanuit de invloed van goden of vanuit de natuurwetenschappen 1
- Epicurus kiest voor de (natuur)wetenschappelijke benadering, want hij bekritiseert het aannemen van een enkelvoudige verklaring, terwijl de feiten op verschillende oorzaken wijzen / want hij wil geen keuze maken voor één verklaring als hij die keuze niet kan ondersteunen met bewijzen 2

3 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

De Vrede van Apamea maakte deel uit van de groei van het Romeinse Imperium (een ontwikkeling in die tijd), want de bepalingen van de vrede zijn erop gericht belemmeringen voor die groei weg te nemen, bijvoorbeeld (één van de volgende):

- de bepaling dat Antiochus zijn legers uit Europa weg moest halen, had tot gevolg dat de Romeinen daar konden oprukken;
- de bepaling dat hij slechts twaalf oorlogsschepen mocht houden, had tot gevolg dat de Romeinen hun macht rond de Middellandse Zee konden versterken;
- het inleveren van alle olifanten had tot gevolg dat de militaire kracht van de Seleuciden afnam.

Opmerking

Alleen als een bepaling uit de Vrede van Apamea gecombineerd wordt met een juiste uitleg, worden 2 scorepunten toegekend.

4 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- Vanaf de laat-Romeinse tijd worden landarbeiders meer en meer aan de grond gebonden / worden slaven horigen omdat zij aan de grond worden gebonden 1
- wat verklaard kan worden vanuit 'de vrijwel volledige vervanging in West-Europa van de agrarisch-urbane cultuur door een zelfvoorzienende agrarische cultuur, georganiseerd via hofstelsel en horigheid' (of een omschrijving daarvan) 1
- waarbij de op slavernij gebaseerde Romeinse landgoederen/latifundia worden vervangen door het hofstelsel (met horigheid) / door een stelsel waarin vrije boeren/pachters horigen worden 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

De middeleeuwen

---

5 maximumscore 4

Kern van een juist antwoord is:

Met de verplichte invoering van de *Regula Benedicti*:

- hoopte keizer Lodewijk de discipline binnen de kloosters te verbeteren / meer greep op de kloosters te krijgen, omdat het alleen via de kloosters mogelijk was eenheid in zijn versnipperde rijk te brengen 2
- bemoeide keizer Lodewijk zich met de interne aangelegenheden van de kerk, wat voor de pausen uit de late middeleeuwen onaanvaardbaar zou zijn, omdat in hun tijd het conflict woedde over de vraag wie er binnen de christenheid het primaat had 2

6 maximumscore 4

Kern van een juist antwoord is:

- De koning spreekt het vonnis uit waar iedereen zich naar moet schikken / hij zorgt ervoor dat hijzelf profiteert van het proces (door de boete te innen), waardoor duidelijk wordt dat een machtige koning nodig is om conflicten tussen zijn onderdanen te beslechten 2
- Met de informatie uit de bron kan onderzoek gedaan worden naar het 'begin van staatsvorming en centralisatie' (of een omschrijving daarvan), omdat in dit fragment wordt beschreven op welke manier de koning zijn eigen macht vergroot (door zich als scheidsrechter op te werpen / zijn schatkist te spekken / een eigengereide ondergeschikte tot de orde te roepen) 2

Vroegmoderne tijd

7 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Hooft veroordeelt de Beeldenstorm: hij vindt de protestanten die hieraan meewerken 'verdorven' / keurt de actie af als onbehoorlijk, wat aansluit bij de opvatting van een regent uit de Republiek die geen aantasting van het bezit wil 2
- Hooft ondersteunt de Reformatie: hij verdedigt de protestanten en hun geloofsijver door tegen te spreken dat zij zich hebben laten omkopen / vindt dat ze goed werk hebben gedaan (op onbehoorlijke wijze), wat aansluit bij de calvinistische opvattingen van de regenten in de Republiek 2

Opmerking

Alleen als een juiste weergave van het oordeel van Hooft op een juiste wijze wordt verbonden aan zijn sociaaleconomische en bestuurlijke positie, worden scorepunten toegekend.

8 maximumscore 3

Uit het antwoord moet blijken dat:

- de Republiek een statenbond is / bestaat uit soevereine gewesten/provincies, terwijl Frankrijk al op weg was naar een eenheidsstaat 2
- het bestuur in de Republiek daardoor traag is / gepaard gaat met veel gepraat tussen de gewesten die het oneens zijn / er veel onenigheid is of 1
- de Republiek geen machtige stadhouder heeft, terwijl in Frankrijk de vorst een (meer en meer) absoluut gezag uitoefende 2
- het bestuur in de Republiek daardoor traag is / gepaard gaat met veel gepraat tussen de gewesten die het oneens met elkaar zijn / er veel onenigheid is / er minder slagvaardig kan worden opgetreden 1

Vraag	Antwoord	Scores
9	maximumscore 4 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Een kenmerk van het absolutisme is de volledige macht van de koning die boven de wet/regels staat 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Lodewijk XIV stond zelfs boven de grammatica, wat wil zeggen dat hij een verheven persoon is. Regels die voor iedereen gelden, gelden niet voor hem 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Een kenmerk van de Verlichting is interesse in kunst/wetenschap / een andere manier van denken 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Frederik de Grote wil kunst en wetenschap naar zijn land brengen en dus toegankelijk maken voor zijn volk. Daarmee kan hij gezien worden als een verlicht (absoluut) vorst, een vorst die zijn volk wil ontwikkelen (zonder de touwtjes uit handen te geven) 	1

Door de tijd heen

---

10 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

6, 1, 5, 4, 2, 3.

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Moderne tijd

---

11 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De socialist gebruikt bron 8 om aan te tonen dat arbeiders verbetering van hun lot moeten bevechten / zich moeten organiseren, wat aansluit bij zijn socialistische idealen 2
- De socialist gebruikt bron 7 niet, omdat hierin wordt beschreven dat de rolpatronen gelijk blijven / arbeiders 'een heer' willen worden, wat niet past bij de gedachte van arbeiders die de macht willen overnemen van de bourgeoisie 2

Vraag	Antwoord	Scores
12	maximumscore 4 Kern van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Vanaf 1870 komt in Duitsland de industrialisatie goed op gang, waarbij de behoefte ontstaat aan afzetmarkten en grondstoffen, die in koloniën gevonden kunnen worden 	2
	<ul style="list-style-type: none"> Bij de Conferentie van Berlijn worden afspraken gemaakt over de verdeling van Afrika onder Europese landen, de <i>Gesellschaft</i> wil dat Duitsland daarin meedoet 	2
13	maximumscore 3 Kern van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Nationalisme 	1
	<ul style="list-style-type: none"> want het nationalisme in de Europese staten bevorderde een klimaat waarin conflicten konden uitgroeien tot een oorlog omdat geen enkel land aan de ander iets kon toegeven / de eer van het vaderland in het geding was / elk land overtuigd was van zijn eigen kracht 	2
14	maximumscore 3 Kern van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Het Dawesplan zorgt (vanaf 1924) voor een herstel van de Duitse economie 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Jordaan geeft de mening weer dat het Duitse economische herstel het gevaar van een Duitse herbewapening dichterbij kan brengen door het afbeelden van een smid (Duitsland) in het licht als positief beeld, gecombineerd met het negatieve beeld van een Duitse soldaat als schaduw / in het duister 	2
15	maximumscore 2 Kern van een juist antwoord is: De les van de leraar sluit aan bij de Neurenbergerwetten (waarbij de joden in Duitsland hun rechten verliezen en tweederangs burgers worden) wat blijkt uit de bron omdat de leerlingen moeten leren dat joden een gevaar vormen / veracht moeten worden.	
16	maximumscore 2 Voorbeeld van een juist antwoord is: Bella From heeft er waarschijnlijk voor gekozen om haar werk in dagboekvorm te gieten om te suggereren dat alles precies zo is gebeurd als zij beschrijft om hiermee de betrouwbaarheid van haar verhaal te vergroten / overtuigender over te komen.	

Vraag	Antwoord	Scores
17	<p>maximumscore 3</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In de nazi-opvatting stond de rassenleer centraal • waardoor het doel van de oorlogvoering in het westen (woonplaats van andere Germaanse volken) bezetting was / opname in een Groot-Germaans Rijk was, terwijl Oost-Europa werd veroverd als gebiedsuitbreiding / het veroveren van Lebensraum 	<p>1</p> <p>2</p>
18	<p>maximumscore 4</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stalin stelt dat de Verenigde Staten Taiwan en Korea hebben 'gestolen' / als agressor moeten worden gezien in het Korea-conflict, waarbij ze slechts hun eigenbelang voorop stellen (dit is imperialistisch gedrag) • De containmentpolitiek is volgens Stalin niet effectief, omdat volgens hem de soldaten niet achter de oorlog in Korea staan omdat zij doorzien dat de communisten niet de ware agressors zijn in deze oorlog (wat het effect van de containmentpolitiek ondermijnt) 	<p>2</p> <p>2</p>
19	<p>maximumscore 2</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat de Sovjet-Unie onder Stalin een totalitaire dictatuur was, waarin Stalin het beleid bepaalde (waardoor deze bron een officiële weergave is van het gevoerde beleid).</p>	
20	<p>maximumscore 2</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • (Het neerslaan van) de Hongaarse Opstand / de inval van het Rode Leger In Hongarije • De bestorming in Amsterdam van Felix Meritis / het gebouw waar <i>De Waarheid</i> wordt gedrukt 	<p>1</p> <p>1</p>
21	<p>maximumscore 2</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <p>De komst van de Surinamers met hun eigen cultuur draagt bij aan het ontstaan van een multiculturele samenleving in Nederland, als zij besluiten zich definitief in Nederland te vestigen / niet terug te keren naar Suriname.</p>	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

22 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Robert Kennedy trekt in twijfel of het indammen van het communisme / de containmentpolitiek (eerst zitten ze 19.000 kilometer verderop en nu misschien maar 17.000), een reden is om oorlog te voeren / mensen te doden in Zuid-Vietnam.

Opmerking

Als in het antwoord geen verwijzing naar de containmentpolitiek (of een omschrijving daarvan) plaatsvindt, worden geen scorepunten toegekend.

23 maximumscore 3

Kern van een juiste redenering is:

- Onder invloed van 'de toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen' (of een omschrijving daarvan) 1
- groeide (binnen en buiten) de Verenigde Staten vooral onder jongeren de protestbeweging tegen de Vietnamoorlog. Robert Kennedy probeert in dit interview de opkomende protestgeneratie voor zich te winnen met zijn kritiek op deze oorlog 2

24 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Chroesjtsjov wilde nucleaire wapens plaatsen op Cuba / dreigde met het laten doorvaren van de schepen met raketten, wat in strijd is met het instellen van atoomvrije zones / het voorkomen van conflicten met de Westerse wereld / zijn politiek van vreedzame co-existentie.

25 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Na de reële dreiging van het uitbreken van een atoomoorlog door de Cubacrisis, wordt gezocht naar mogelijkheden om het gevaar van het uitbreken van een atoomoorlog in te perken 1
- De besproken incidenten passen goed bij de Koude Oorlog, omdat beide partijen elkaar hierbij uitdagen maar niet overgaan tot directe gevechtshandelingen / naar detente/ontspanning streven 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

26 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Door SALT-1 werden de wapens ingeperkt, waardoor de oorlogsdreiging afnam en mogelijk ook de incidenten boven en op zee, terwijl tegelijkertijd door het andere verdrag conflicten werden opgelost door overleg.

27 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Valtman geeft de mening weer dat de politiek van Gorbatsjov heeft bewerkstelligd dat het communisme is gevallen / Gorbatsjov de communistische idealen heeft verraden 1
- wat hij in de prent laat zien door Gorbatsjov af te beelden die (door zijn beleid) het communisme begraaft (terwijl de communistische leiders Marx, Lenin en Stalin toekijken) 1

Bronvermeldingen

- bron 1   www.epicurus.net; aldaar Letter to Pythocles (vert. V. Cook)
- bron 2   J.E. Spruit e.a., Codex Justinianus, Den Haag en Amsterdam, 1993, deel 9, pag. 329, 331 en 339.
- bron 3   ontleend aan: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1210chartres.asp>
- bron 4   <http://www.literatuurgeschiedenis.nl/lg/goudeneeuw/tekst/lgge096.html>
- bron 5   M. Prak, Gouden Eeuw, het raadsel van de Republiek, Amsterdam 2002, p. 199
- bron 6   J.P van der Sterre, Voltaire en de Republiek, teksten van Voltaire over Holland en Hollanders, Amsterdam 2006, pag. 61-62.
- bron 7   ontleend aan: Harriet H. Robinson, Early Factory Labor in New England, in: Massachusetts Bureau of Statistics of Labor, Fourteenth Annual Report, Boston: 1883, pag. 38082, 38788, 39192. <http://www.fordham.edu/Halsall/mod/robinson-lowell.asp>
- bron 8   ontleend aan: Harriet H. Robinson, Early Factory Labor in New England, in: Massachusetts Bureau of Statistics of Labor, Fourteenth Annual Report, Boston: 1883, pag. 38082, 38788, 39192. <http://www.fordham.edu/Halsall/mod/robinson-lowell.asp>
- bron 9   ontleend aan: Wolfgang J. Mommsen, Imperialismus, seine geistigen, politischen und wirtschaftlichen Grundlagen, ein Quellen- und Arbeitsbuch, Hamburg 1977, pag. 124-25.
- bron 10   <http://www.geheugenvannederland.nl/?/en/items/ATVS01:1305/&st=militarisme%20duitsland&sc=%28cql.serverChoice%20all%20militarisme%20%20AND%20duitsland%29&singleitem=true>
- bron 11   Bella Fromm, Bloed en Banketten, societyreporter in Berlijn, Amsterdam 1991, pag. 319-320.
- bron 12   ontleend aan: <http://www.revolutionarydemocracy.org/Stalin/pravda021751.htm>
- bron 13   <http://www.hetutrechtsarchief.nl/collectie/kranten/un/1956/1105>
- bron 14   G. Jones, Tussen onderdanen, rijksgenoten en Nederlanders, Amsterdam 207, pag. 203
- bron 15   T. Breverton, Onsterfelijke laatste woorden, Utrecht 2010, pag.317
- bron 16   ontleend aan: <http://www.coldwar.org/histories/INCSEA.asp>
- bron 17   [http://www.cartoons.ac.uk/browse/cartoon_item/artist=Michael%20Cummings?day_from=01&month_from=01&year_from=1985&day_to=01&month_to=01&year_to=1992&personalities_text\[\]=Gorbachev; Mikhail \(1931-\)&page=14](http://www.cartoons.ac.uk/browse/cartoon_item/artist=Michael%20Cummings?day_from=01&month_from=01&year_from=1985&day_to=01&month_to=01&year_to=1992&personalities_text[]=Gorbachev; Mikhail (1931-)&page=14)